

Przewodnik organizacji Rewalidacyjnej Pracowni Ceramicznej

Rewalidacyjna Pracownia Ceramiczna

**Przewodnik organizacji
Rewalidacyjnej Pracowni Ceramicznej**

Rewalidacyjna
Pracownia
Ceramiczna

Spis treści

3	Wstęp	32	Próby konstrukcyjne
4	Idea	33	Porcjowanie gliny
5	O przewodniku	34	Urywek
7	Budowanie zespołu	35	Odciskanie
8	Scenariusz pierwszego spotkania	36	Kulka
9	Wskazania psychologiczne i terapeutyczne dla instruktorów	37	Spirala
10	Kiedy pojawiają się problemy	38	Warkocz
13	Organizacja czasu i miejsca pracy	39	Płat
16	Materiały	40	Łączenie elementów kompozycji
17	Dlaczego ceramika	41	Wykorzystanie form gipsowych
19	Glina	42	Kompozycja
21	Gips	43	Łączenie i wyrównywanie
22	Ekologia	44	Odcinanie nadmiaru gliny
23	Doświadczanie gliny	45	Wyjęcie z formy
24	Zgniatanie	46	Podziękowanie
25	Wygniatanie	47	Literatura
26	Ubijanie		
27	Rozcieranie		
28	Rozciąganie		
29	Rolowanie poziome		
30	Rolowanie pionowe		
31	Zlepianie		

Przewodnik, pokazujący jak zorganizować Rewalidacyjną Pracownię Ceramiczną, jest efektem badań przeprowadzonych przez zespół przy wsparciu programu „Dobre Innowacje” realizowanego w ramach projektu „Polska dostępna - dostępność do zaprojektowania”. Jest odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby podmiotów ekonomii społecznej.

Zrealizowany został cykl warsztatów z udziałem zróżnicowanych grup. Zajęcia odbywały się w trzech ośrodkach o odmiennym charakterze prowadzonej działalności. Badania pozwoliły wytypować optymalne materiały i narzędzia oraz opracować sugestie dotyczące organizacji miejsc pracy. Półroczny cykl warsztatów umożliwił sprawdzenie teorii wskazań psychologicznych i pedagogicznych, doprowadzając do wypracowania dobrych praktyk w celu osiągnięcia niespecyficznego efektu terapeutycznego.

- Zaproszenie do współpracy przyjęty:
- Gminny Ośrodek Kultury w Jasienicy;
- Spółdzielnia Zakwas we Wrocławiu;
- Fundacja Kocham Swoje Życie w Kędzierzynie-Koźlu.

Udział w warsztatach wielu osobowości pokazał różnorodność problemów do rozwiązania i odstąpił zagadnienia ważne dla powodzenia projektu.

Autor projektu:
Bogdan Kosak

Zespół:
Bogna Bartosz
Dorota Karpeta
Beata Kosak
Bogdan Kosak - kierownik zespołu
Rafał Soliński
Alicja Woźnikowska

Współpraca:
Marta Reszkiewicz

Idea

Rewalidacyjna Pracownia Ceramiczna jest projektem skierowanym do wszystkich, którzy potrzebują wsparcia na rzecz włączania osób z niepełnosprawnościami do życia społecznego. Wdraża w praktyce zasady projektowania uniwersalnego.

Innowacją jest zaangażowanie uczestników w proces projektowy z możliwością wpływania na ostateczną formę wytwarzanych przedmiotów, ponieważ funkcjonowanie pracowni opiera się na pracy zespołowej, gwarantującej wszystkim jej członkom równe prawa.

Stworzenie odpowiedniego środowiska warsztatowego będzie służyć celom rehabilitacyjnym oraz aktywizującym uczestników, może też wspierać budżet danej jednostki dzięki udostępnieniu wytwarzanych przedmiotów odbiorcom na zasadach komercyjnych.

Praca i jej widoczne efekty są nie tylko największą motywacją do działania, ale w procesie rewalidacji są także istotnymi czynnikami służącymi samodoskonaleniu

Ceramika jest jednym z tych obszarów, gdzie efekt pracy – bez względu na poziom zaawansowania technologicznego i materiałowego – jest satysfakcjonujący i posiada cechy profesjonalizmu. Dzięki nieograniczonym możliwościom zastosowania walorów plastycznych oraz szerokiej gamie możliwości technologicznych, ceramika jest znakomitą narzędziem indywidualnej ekspresji.

Projekt nie rozwiązuje wszystkich problemów jednostki, ale działając nawet w skali mikro ma wpływ na otaczającą rzeczywistość. Wysoka jakość aktywności rewalidacyjnych oparta na wspieraniu autonomii, pozwala na świadome i aktywne uczestnictwo w społeczeństwie. Możliwość dokonywania samodzielnych wyborów, ponoszenie odpowiedzialności za własne działania, dają szansę na niezależne życie.

0 Przewodniku

Przewodnik jest narzędziem uniwersalnym, dla każdego, kto chce poznać pełną gamę walorów i możliwości terapeutycznych gliny. W szczególności jest przeznaczony dla osób i organizacji planujących włączyć ceramikę w obszar swojej działalności jako element rewalidacji.

Zawiera rozwiązania zgodne z unijnymi standardami dostępności, uwzględniającymi potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w tym: niewidomych i słabowidzących, głuchych i słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, z zaburzeniami lub chorobami psychicznymi oraz z trudnościami komunikacyjnymi. Projekt może być wykorzystany w dowolnym środowisku z innymi grupami wykluczonymi, np. z osobami starszymi, bezdomnymi, bezrobotnymi czy osadzonymi.

Przewodnik ma potencjalne zastosowanie we wszystkich pracowniach ceramicznych, bez względu na ich charakter. Podmioty, które nie posiadają takiej pracowni, znajdą w nim wytyczne jak ją zorganizować. Podmioty z funkcjonującymi pracowniami ceramicznymi znajdą w nim dobre praktyki,

które pomogą podnieść jakość działań rewalidacyjnych, uwzględniających elementy rehabilitacji opartej na pełnym uczestnictwie w procesie projektowym i wytwórczym.

Celem przewodnika jest teoretyczne i praktyczne przygotowanie osób odpowiedzialnych za organizację pracy zespołowej w pracowni. Zakres tematyczny obejmuje ogólne wiadomości dotyczące historii, materiałoznawstwa i technologii ceramiki użytkowej. Przewodnik przeprowadza uczestników przez cały proces: od budowania zespołu do wspólnej realizacji przyjętych zadań, od rozpoznania materiałów do samodzielnego lub zespołowego wykonania ceramicznego przedmiotu użytkowego, czy jego elementu przeznaczonego do pierwszego wypału, biskwitowego.

Organizacja wypałów i szkliwienia będą tematem kolejnego opracowania – drugiej części przewodnika stworzonego na podstawie przeprowadzonych testów w wybranym ośrodku. Materiał ten będzie poszerzony o budowanie sieci kooperacji, niezbędnej do zrealizowania szkliwienia i wypału ostrego.

Współpraca w tym zakresie pozwoli na realizowanie pełnowartościowych, użytkowych przedmiotów ceramicznych, niezależnie od posiadanego zaplecza technicznego oraz możliwości i doświadczenia technologicznego.

Budowa przewodnika ułatwi w indywidualny sposób wykorzystać jego treści, które skierowane są zarówno do instruktora, jak i zespołu. Od decyzji instruktora, organizującego Rewalidacyjną Pracownię Ceramiczną, zależy zakres przekazywanych treści zespołowi, dlatego część ilustracyjna jest oddana do dyspozycji dodatkowo w oddzielnym pliku.

Przewodnik jest zaprojektowany jako interaktywne narzędzie z możliwością wyświetlania na dowolnych ekranach. Wszystkie ilustracje znajdują się w odrębnym pliku, ułatwiającym ich prezentację. Strony zostały ponumerowane, co jest pomocne przy drukowaniu całości lub fragmentu materiału.

Uwaga

Dla ułatwienia pracy instruktorom, treści – które powinny zostać przekazane uczestnikom w trakcie warsztatów – zostały wyodrębnione innym **kolorem**.

Budowanie zespołu

Wspólnie tworzymy zespół projektowo – realizacyjny. Każdy daje coś od siebie. Przedmiot wykonywany w Rewalidacyjnej Pracowni Ceramicznej nie jest wymyślony do końca. Pozostaje dużo miejsca na kreatywność. Własnym pomysłem, dopełniającym projekt, może być relief, odcisk palca, kolor gliny. Dzięki temu przedmioty ceramiczne zyskują na indywidualności. Na tym polega nasza rola w zespole, dopełniamy się wzajemnie.

Grupa powinna być nie więcej niż pięcioosobowa ze względu na konieczność pracy indywidualnej z instruktorem. Niewielki zespół zapewnia komfort pracy i poczucie, że uczestnicy nie są anonimowi. Pozytywny wpływ na dalszą, wspólną pracę ma uświadomienie uczestnikom celu spotkania i ich roli w procesie projektowym, co warto regularnie przypominać.

Pierwsze spotkanie i stworzenie zespołu składającego się z osób, które mogą mieć różne oczekiwania związane z projektem, jest bardzo istotne. Organizacja i atmosfera tego spotkania mogą decydować o przebiegu i efektach pracy.

Scenariusz pierwszego spotkania:

Wzajemne poznanie się prowadzącego i uczestników ułatwi zrealizowanie określonych celów, zarówno projektowych, eksperymentalnych, jak i rewalidacyjnych.

— Przedstawienie się osoby prowadzącej

Poza imieniem i nazwiskiem dobrze by prowadzący krótko opowiedział o swoich pasjach i zainteresowaniach. Można też np. podzielić się informacjami o ulubionych miejscach spędzania wolnego czasu, czy ulubionej muzyce lub filmach itd. Ośmieli to być może uczestników do otwarcia się i podzielenia się również informacjami o swoich zainteresowaniach.

— Przedstawienie się uczestników

Można zaproponować uczestnikom, żeby ktoś chętny z zespołu przedstawił się i powiedział kilka słów o sobie – tyle ile chce i uzna za możliwe, a następnie zaprosił kolejną osobę z grupy. W ten sposób przedstawiają się wszyscy w zespole.

— Wspólne opracowanie zasad współpracy tzw. kontraktu

Wszyscy uczestnicy biorą udział w ustalaniu zasad pracy w zespole. Zapisujemy je i umieszczamy w widocznym miejscu. Jeśli uczestnikami są osoby niewidzące, warto zasady odczytać przed każdym spotkaniem.

Przykładowe zasady dobrej współpracy w zespole:

- mówimy sobie po imieniu,
- wyłączamy telefony i nie korzystamy z nich, ewentualnie ustalamy w jakich sytuacjach będziemy z nich korzystać,
- dbamy o dobrą atmosferę, by każdy czuł się dobrze i bezpiecznie,
- mówimy pojedynczo i słuchamy się nawzajem,
- odnosimy się z szacunkiem i życzliwością do siebie,
- w pracy jesteśmy aktywni,
- wspólnie ustalamy czas przerw i wracamy z nich punktualnie,
- stosujemy zasadę STOP, gdy naruszane są ustalone zasady,
- zastanawiamy się, jakie jeszcze inne zasady są ważne, byśmy dobrze czuli się w zespole.

Przedstawienie planu spotkania pierwszego i kolejnych

— Uczestnicy, bez względu na wiek, czy rodzaj niepełnosprawności powinni wiedzieć:

- ile czasu trwają zajęcia w pracowni i kiedy się odbywają (w jakich dniach i godzinach),
- jaki jest plan na pierwsze i kolejne spotkania,
- kiedy są przerwy i ile trwają,
- kiedy zajęcia się kończą.

Wskazania psychologiczne i terapeutyczne dla instruktorów

Instruktor, znający grupę, powinien motywować tych, którzy tego potrzebują, nakierowując na działanie oraz kontrolować poprawność wykonywanych przedmiotów, tak aby były one zgodne z wytycznymi projektu ramowego.

Zgoda na element przypadku i umiejętne jego wykorzystanie, szacunek do materiału, świadomość procesu projektowego i roli w nim wszystkich członków zespołu są gwarancją uzyskania wysokiej jakości wyrobów i niespecyficznego efektu terapeutycznego.

Zajęcia są okazją do spotkania się i nawiązywania relacji, instruktor jest mediatorem dla uczestników. Ma nie tylko wprowadzać w świat projektowania i ceramiki, ale również edukować każdego w zgodzie z jego możliwościami poznawczymi.

Teoria i praktyka są wprowadzane równolegle. Pierwsze spotkania służą poznawaniu historii

ceramiki oraz materiałów i narzędzi, a także realizowany jest własny, dowolny pomysł z wybranej gliny. Wprowadzamy element zabawy i niezobowiązującego eksperymentu. Podkreślenia wymaga fakt, że aktywne uczestnictwo osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w spotkaniach w pracowni ceramicznej jest nie tylko formą terapii zajęciowej, ale działaniem nobilitującym, podnoszącym samoocenę i wpływającym pozytywnie na poczucie własnej wartości uczestników.

Kiedy pojawiają się problemy

W trakcie zajęć mogą pojawić się różnego rodzaju problemy w relacjach pomiędzy uczestnikami. Poniższe wskazówki mogą okazać się przydatne w ich zapobieganiu.

Brak reakcji instruktora może prowadzić do zniechęcenia uczestników, różnego rodzaju napięć i narastania negatywnych emocji. Należy pamiętać, że każda z wymienionych sytuacji będzie odmienna ze względu na specyfikę grupy i sytuację konkretnego uczestnika.

Problemy, jakie mogą się pojawić w pracowni ceramicznej, które wymagają reakcji osoby prowadzącej zajęcia:

— Brak chęci i motywacji uczestników

Warto rozpoznać podczas pierwszego spotkania poziom motywacji uczestników, np. zadając pytania typu: Czy z chęcią przyszedliście na dzisiejsze spotkanie? Czy jesteście zainteresowani tym, co będziemy robić? Nie wszyscy muszą udzielić odpowiedzi, jednak warto by instruktor wskazał pozytywne aspekty wynikające z uczestnictwa w zajęciach pracowni ceramicznej. Z doświadczeń wynika, że motywująco działa możliwość zaprezentowania swoich prac na wystawie, pokazania ich rodzinie czy znajomym, a także perspektywa, że wykonywane przedmioty będą sprzedawane.

Warto dodatkowo podkreślić, że można w pracowni spędzić miło i przyjemnie czas, a przy okazji uczestnicy odkrywają, że mają zdolności, o których wcześniej nie wiedzieli.

— Zniechęcenie na różnych etapach pracy

Na różnych etapach uczestnicy mogą przejawiać brak zaangażowania, nawet pomimo wysokiej motywacji na początku. Warto w takiej sytuacji docenić już wykonaną pracę, pokazać jak wiele udało się zrobić, wskazać postępy i wzrost umiejętności uczestnika po kolejnych spotkaniach. Kiedy osoba prowadząca pracownię zauważy spadek motywacji lub zmęczenie uczestników powinna zaproponować krótką przerwę, nawet jeśli nie była w planach. Taki czas krótkiej regeneracji sprzyja odzyskaniu motywacji i zwiększeniu zaangażowania.

— Porównywanie efektów własnej pracy z pracą innych uczestników

Może się okazać, że uczestnicy zaczną porównywać postępy i efekty swojej pracy z innymi. Mogą pytać instruktora, co sądzi o ich umiejętnościach. Ich rolą jest bardzo ostrożne formułowanie opinii, ponieważ wyróżnienie jednego uczestnika może wpłynąć na spadek motywacji innych. Warto podkreślać, że każdy wyraża siebie w swoich pracach na swój własny sposób i to jest ich największą wartością. Można zaakcentować, że każdy pracuje w innym tempie, a uczestnicy nie są dla siebie konkurencją.

— Konflikty z innymi uczestnikami

Z różnych powodów może dochodzić do drobnych konfliktów – takich sytuacji nie należy ignorować. Instruktor może wskazać, że takie sytuacje się zdarzają, gdy pracuje się w zespole. Warto jednak skupić się na tym, co możemy zrobić razem i co każdy zyska, jeśli będziemy pracować w miłej atmosferze.

Można zrobić przerwę i zapytać uczestników bezpośrednio biorących udział w sytuacji konfliktowej o to, co się stało, dlaczego są zdenerwowani i jak można im pomóc rozwiązać ten problem.

Już samo wyrażenie emocji obniża napięcie a możliwość podzielenia się z instruktorem swoimi opiniami redukuje napięcie. Rolą osoby prowadzącej jest przyjęcie ze zrozumieniem emocji i wskazanie, że każdy ma swoje racje, jednak nie warto by negatywne emocje wpłynęły na pracę i atmosferę całej grupy.

Można przekierować uwagę uczestników na inny rodzaj aktywności i zaproponować ćwiczenie polegające na wyobrażeniu sobie, że jest się drzewem. Nie chodzi o jego wygląd, ale szczególne cechy kojarzone z danym gatunkiem, np. brzoza – delikatność, kwitnąca jabłoń – miły charakter i dobry nastrój itd. Uwaga! Osoba prowadząca warsztat także uczestniczy w ćwiczeniu. Jej rola polega też na wsparciu uczestników, którzy mają problem z wyborem drzewa. Instruktor pomaga im wybrać

takie, które podkreśla ich zalety. Warto zapytać po zakończeniu czy ćwiczenie podobało się uczestnikom. Następnym razem można wykorzystać inne porównania, np. łąkę, zwierzęta, ptaki

Na kolejnych spotkaniach – kiedy uczestnicy znają się już lepiej – można zaproponować, żeby daną osobę porównali do drzewa czy ptaka pozostali członkowie grupy. W ten sposób dowiemy się, jak postrzegają siebie nawzajem, na co zwracają uwagę. Instruktor lub instruktorka w podsumowaniu podkreśla opisywane zalety, moce i pozytywne strony, zdolności uczestników pracowni ceramicznej.

Dobrze jest bacznie obserwować zachowania osób i atmosferę panującą w zespole oraz tak pokierować pracą i rozmową, aby nie dopuścić do sytuacji konfliktowych. W miarę możliwości należy szybko reagować na sytuacje, które mogą doprowadzać do napięć.

Uwaga

Uczestnicy mogą być bardzo wyczuleni na komentarze i oceny instruktora. Dlatego osoba ta powinna uważnie formułować przekazywane komunikaty.

Warto podkreślić – zgodnie z zasadą indywidualizacji – specyficzną, konkretną mocną stroną każdego uczestnika, jaką można było zaobserwować w czasie wspólnej pracy. Atutem jednego członka zespołu może być sprawność manualna, drugiego – cierpliwość, a jeszcze innego – poczucie humoru.

W pracy z osobami z niepełnosprawnościami, gdzie opieka i nauczanie ściśle związane są z rehabilitacją, obowiązują wszystkie podstawowe zasady dydaktyki oraz terapii – ich znajomość i zastosowanie w praktyce sprawią, że podejmowane działania przyniosą oczekiwane rezultaty.

Warto pamiętać, że osoby z niepełnosprawnościami powinny być akceptowane nie jako „specjalne”, ale jako uczestnicy, którzy mają trochę inne potrzeby oraz prawo do szczególnej opieki i pomocy, sprzyjającej aktywizacji sił biologicznych. Kluczowe jest prowadzenie terapii pedagogicznej niezależnej od innych form leczniczych, a także dostosowanie treści, metod, środków i organizacji nauczania do indywidualnych możliwości oraz wspólnego, uzgodnionego działania rodziny i środowiska pracy.

Organizacja czasu i miejsca pracy

Pomieszczenie

Najlepiej jeżeli pomieszczenie jest zlokalizowane na parterze lub posiada windę, nie powodując barier w dostępności. Takie rozwiązanie jest korzystne również dla organizatorów, bo ułatwia transport wyposażenia, materiałów i półfabrykatów.

Bardzo ważne jest, by przestrzeń była odpowiednio przygotowana, z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności uczestników. Pomieszczenie, w którym zostały zaplanowane warsztaty powinno być przestronne i dobrze oświetlone (najlepiej z dużą ilością światła dziennego) – tak, by osoby z trudnościami w poruszaniu się oraz osoby niewidome i niedowidzące mogły swobodnie przemieszczać się i miały zapewniony łatwy dostęp do stanowisk pracy. Wolna przestrzeń dla jednego uczestnika, mierzona od krawędzi blatu roboczego, powinna wynosić około 150 cm.

Udogodnieniem w prowadzeniu pracowni ceramicznej jest łatwy dostęp do bieżącej wody dla wszystkich uczestników. Związane jest to z technologią oraz utrzymaniem czystości w trakcie i po spotkaniu.

Lokalizacja toalety w dużej odległości od pomieszczenia warsztatowego jest niekorzystna, zwłaszcza dla osób niewidomych.

Zaburzenia integracji sensorycznej, spektrum autyzmu lub niektóre choroby psychiczne są bardzo wymagające jeśli chodzi o przestrzeń rewalidacyjną. Dlatego jednolity kolor blatów, jasne stonowane barwy, naturalne lub neutralne materiały zmniejszają ryzyko przebodźcowania, a zarazem podnoszą poziom skupienia u uczestników.

Odpowiednie ustawienie stołów lub innych stanowisk roboczych buduje pozytywne relacje, wspiera współpracę, działa integrująco.

Ułożenie stołów w „podkowę”, podobnie jak zbyt duży rozmiar, dzieli uczestników na grupy, co niekorzystnie wpływa na wzajemne uczenie się, korzystanie ze wspólnych narzędzi i utrudnia pracę instruktorom.

Blat roboczy

Zalecana jest regulowana wysokość blatu roboczego ze względu na odmienne potrzeby, takie jak: rodzaj niepełnosprawności, wzrost, czy wykonywane czynności wymagające różnej postawy.

Komfortowa powierzchnia robocza blatu dla jednej osoby wynosi 100 cm szerokości i 75 cm głębokości. Dla osoby niewidomej szerokość blatu roboczego powinna wynosić do 150 cm ze względu na zapewnienie stałego miejsca dla różnych czynności, które wymagają innych narzędzi.

Blat roboczy wymaga stabilnej, mocnej konstrukcji, zapewniając bezpieczeństwo i komfort

Krzeseł

W wyposażeniu powinny znajdować się krzesła obrotowe z blokadą, z regulowaną wysokością siedziska, bez podłokietników, bez elementów tapicerowanych tkaninami, które są trudne w utrzymaniu czystości. Regulowana wysokość siedziska i oparcia ułatwia wykonywanie różnych czynności z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb.

Czas pracy

Zajęcia w pracowni mogą odbywać się codziennie i trwać od 3 do 5 godzin. Jest to czas niezbędny do wykonania przedmiotu w stanie surowym, bez konieczności szczególnego zabezpieczania gliny przed wyschnięciem.

Przerwy powinny być dostosowane indywidualnie do potrzeb grupy. Ich częstotliwość należy ustalić na pierwszym spotkaniu. Instruktor przygotowuje i przedstawia uczestnikom plan pracy na początku każdego spotkania.

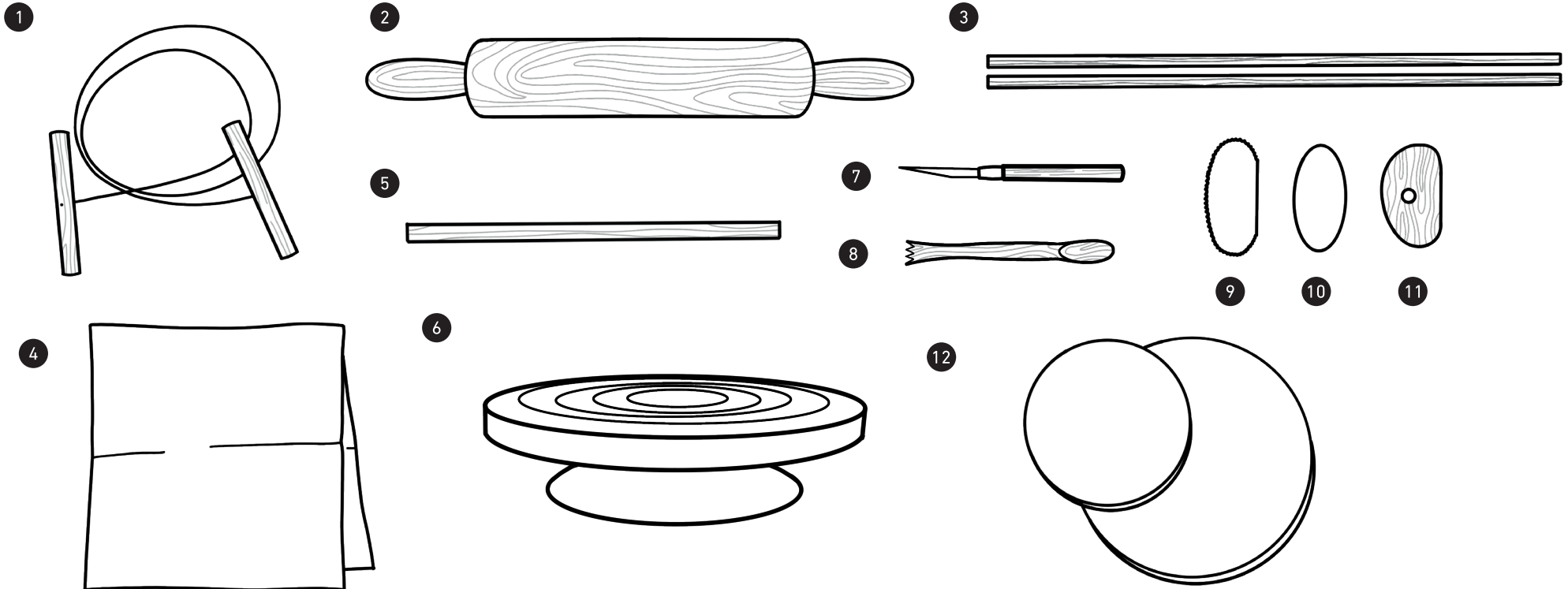
Zgodnie z przepisami BHP wskazane jest spożywanie posiłków w czasie przerw w oddzielnym pomieszczeniu.

Narzędzia

Każde stanowisko pracy powinno zostać wyposażone w osobny zestaw narzędzi, tak aby w dowolnym momencie móc z nich korzystać.

Narzędzia

- 1 Struna stalowa do porcjowania gliny.
- 2 Wałek drewniany do wykonania płatów gliny do wyklejania w formach gipsowych.
- 3 Drewniane listewki przydatne przy wałkowaniu płatów z gliny (2 szt. o przekroju kwadratu 1x1 cm i długości 30 cm).
- 4 Płótno do wałkowania, przydatne przy wałkowaniu płatów z gliny, zabezpieczające wałek i stół przed przyklejaniem się gliny (2 szt., 40 cm x 40 cm).
- 5 Drewniana listewka – miara grubości, określająca grubość wykonywanych niewielkich elementów z gliny, przydatna zwłaszcza dla osób niewidomych (1 szt. o przekroju kwadratu 1,5 x 1,5 cm i długości 20 cm).
  - Toczek metalowy niski do pracy z gipsowymi formami obrotowymi (średnica 30 cm).
- 6 Nóż metalowy prosty do odcinania zewnętrznych krawędzi i przycinania elementów konstrukcyjnych z gliny.
- 7 Drewniana kostka ząbkowana do łączenia elementów z gliny.
  - Cyklina metalowa ząbkowana do łączenia elementów z gliny.
- 8 Cyklina metalowa do wygładzania powierzchni wewnętrznych naczyń.
- 9 Cyklina drewniana do wygładzania powierzchni wewnętrznych naczyń.
- 10 Okrągłe płyty gipsowe (1 szt. o średnicy 15 cm, 1 szt. o średnicy 25 cm).
- 11
- 12

Materiały

Glina

Gliny garncarskie wybrane ze względu na:

Kolor – dowolny, naturalny dla danej gliny, bez dodatku środków barwiących.

Uziarnienie – gliny o dużym przemiele, przeznaczone do formowania na kole garncarskim lub modelowania ręcznego niewielkich obiektów, z zawartością szamotu do 30%. Ziarna szamotu o wielkości do 0,5 mm.

Plastyczność – dosyć miękkie o wysokiej plastyczności, dające łatwość formowania i łączenia elementów o dowolnej wielkości, pozwalające na wykonanie kompozycji i połączenie elementów w całość bez potrzeby używania wody.

gliny o maksymalnej temperaturze wypału 1060-1240°C, w zależności od rodzaju gliny i przeznaczenia wykonywanego przedmiotu. Wypał biskwitowy, pozwalający na bezpieczne szkliwienie wyrobów, jest dla wszystkich rodzajów glin garncarskich podobny i wynosi 900-930°C.

Gips

Gips ceramiczny – stosowany w przemyśle ceramicznym do wyrobu form. Charakteryzuje się dużą wytrzymałością mechaniczną, dobrą nasiąkliwością i jednorodnym przemiatem, dającym gładką powierzchnię roboczą formy.

Dlaczego ceramika

Ceramika towarzyszy człowiekowi od tysięcy lat, zaspakajając potrzeby artystyczne i użytkowe. Archeolodzy potwierdzają jej obecność w dziejach ludzkości od prawie 15 tysięcy lat, ale są też naukowcy, którzy wskazują nawet na 29. tysiąclecie przed naszą erą, a jako dowód podają Wenus z Dolnych Věstonic – glinianą figurkę kobiety znalezionej w Czechach.

Ceramika – dzięki swoim właściwościom – często bywa jedynym materialnym świadectwem istnienia dawnej kultury i jej zawdzięcza swoją nazwę. Na terenach, które obecnie zajmuje Polska, odkryto neolityczne naczynia należące do wielu kultur. Nazwy części z nich pochodzą od kształtu lub motywów dekoracyjnych. Dzięki bogactwu form i zdobień pojawiły się takie określenia jak: kultura ceramiki sznurowej, kultura ceramiki promienistej, kultura amfor kulistych, kultura ceramiki grzebykowo-dotkowej.

Ceramika, jak każda dziedzina aktywności człowieka, podlega nieustannemu rozwojowi. Proces ten przebiegał różnie – wszystko zależało od

występowania i bogactwa glin na danym obszarze oraz możliwości wytwórczych i potrzeb określonej społeczności.

Mówiąc o ceramice, musimy pamiętać, że mamy do czynienia z wieloma jej rodzajami. Począwszy od przedmiotów ręcznie formowanych i wypalanych w prymitywnych piecach po złożone procesy technologiczne z wykorzystaniem specjalnych materiałów ceramicznych z otrzymywanych syntetycznie tlenków, azotków i węglików.

Poszczególne gatunki ceramiki, a więc wyroby garncarskie, kamionka, majolika, fajanse oraz porcelana miękka i twarda, są jedynie kolejnymi etapami lub ogniwami stałego procesu technologicznego. Dzięki udoskonalaniu metod i uszlachetnianiu surowców powstały: bioceramika, cermetale, szkłoceramika i inne. Obecnie jako ceramikę uznaje się wszystkie wyroby nieorganiczno-niemetaliczne otrzymane dzięki zastosowaniu temperatury powyżej kilkuset stopni Celsjusza. Mogą powstawać w procesach wypalania, spiekania, prażenia i prasowania.

Współcześnie ceramika jest wykorzystywana w różnych dziedzinach przemysłu, np. w budownictwie – cegły, beton, szyby; w elektronice – tranzystory, lasery, baterie słoneczne; w przemyśle samochodowym – elementy silnika; w branży kosmicznej – osłony termiczne, a także w medycynie – implanty, protezy.

Działalność Rewalidacyjnej Pracowni Ceramicznej rozpoczniemy od wykorzystywania materiału dostępnego i niedrogięgo – gliny garncarskiej, której będziemy używać dokładnie tak, jak wyglądały prapoczątki tego rzemiosła przed tysiącami lat. Punkt wyjścia nie uległ zasadniczej zmianie, bo ceramika nadal ma związek z ziemią i ogniem. O jej pochodzeniu świadczy nazwa, wywodząca się od greckich słów: keramos – ziemia, glina i keramikós – wykonane w ogniu, garncarskie. Zgodnie z tradycyjnym rozumieniem pojęcia ceramika, będziemy się zajmować odpowiednim formowaniem przedmiotów z gliny, z których po wypaleniu w temperaturze około 1200°C otrzymamy wyroby ceramiczne.

Co w ceramice jest takiego, że warto się zajmować tym rzemiosłem? Odpowiedzi na to pytanie udzielił przeszło trzysta lat temu Johann Friedrich Böttger, współodpowiedzialny za odkrycie składu masy porcelanowej w Miśni. W uzasadnieniu przydatności wynalazku pisał:

„... po pierwsze piękno, dalej rzadkość i po trzecie związana z obiema – użyteczność. Takie trzy jakości czynią rzecz przyjemną, cenną i potrzebną.”

Glina

Jak powstała glina?

Miliony lat temu całą kulę ziemską tworzyła ognistopłynna masa zwana magmą. Kiedy magma ochładzała się, powstawały z niej – w drodze krystalizacji – różne minerały i skały. W kolejnych okresach skały magmowe na skutek działania czynników atmosferycznych: opadów, zmiennej temperatury i wilgotności, ulegały rozkładowi fizycznemu i chemicznemu. Wiatr i woda powodowały, że skały rozpadały się i rozpuszczały – proces ten nazywamy wietrzeniem skał magmowych. W czasie kolejnych milionów lat wskutek różnych procesów geologicznych powstawały z tego materiału nowe minerały i skały. Petrografia – nauka zajmująca się budową i powstawaniem skał – zalicza gliny i kaoliny do plastycznych skał ilastych zbudowanych z minerałów o bardzo dużym rozdrobnieniu. Częstki tych minerałów mają poniżej dwóch mikronów (jednej tysięcznej części milimetra).

Minerały ilaste mają pięknie brzmiące nazwy: kaolinit, dykit, nakryt, anauksyt, endemit, haloizyt i wiele innych. Najszlachetniejszym rodzajem gliny jest kaolin zawierający najwięcej czystego minerału kaolinitu. Stało się tak między innymi dlatego, że pozostał w miejscu powstania ze skał magmowych w przeciwieństwie do innych glin, które przemieszczając się, wchłaniały do swojego składu inne minerały.

Tym naturalnym procesom zawdzięczamy różnorodność glin, objawiająca się w różnej kolorystyce, plastyczności i temperaturze topienia.

Rodzaje glin

Dzięki tym naturalnym właściwościom i umiejętnościom komponowania mas, gliny stosowane są do wyrobu różnych rodzajów ceramiki. Możemy podzielić naturalnie występujące gliny w zależności od ich wykorzystania na kaoliny – podstawowy składnik porcelany, gliny fajansowe – białe lub lekkokremowe służą do produkcji fajansu, gliny kamionkowe – po wypaleniu w temperaturze około 1300°C dają barwę od jasnoszarej do stalowej, gliny ogniotrwałe, topią się powyżej 1580°C, wykorzystywane do produkcji wyrobów ogniotrwałych, gliny garncarskie, najczystsze spośród glin pospolitych dają kolor od żółtego do czerwonego, gliny klinkierowe – spiekają się w temperaturze 1100–1200°C, a dzięki zawartości domieszek minerałów działających jak topniki, dają zwartą spieczoną mało nasiąkliwą strukturę o barwie żółtej, brązowej, czerwonej do czarnej, gliny ceglarskie najbardziej zanieczyszczone, wypalane w temperaturze od 900–1000°C, kolor od kremowego do ciemnoczerwonego, gliny margliste używane do produkcji kafla i gliny bentonitowe wysokoplastyczne służą jako dodatek do innych glin zwiększając ich plastyczność.

Glina

Plastyczność

Plastyczność jest jedną z podstawowych cech gliny i jedną z najważniejszych jej zalet wykorzystywanych w naszej pracowni.

Jedną z wielu teorii, wyjaśniających tę właściwość zakłada, że przyczyną plastyczności glin jest prawdopodobnie wielkie rozdrobnienie jej cząstek aż do wielkości koloidalnej. Te najdrobniejsze elementy gliny pod wpływem zetknięcia się z wodą powlekają się cienką błonką, która wypełnia przestrzenie międzycząsteczkowe i pozwala na przesuwanie się cząstek względem siebie. Ponieważ kryształy minerałów ilastych mają kształt blaszkowaty, mogą one w obecności wody zmieniać nawzajem miejsce swego położenia wskutek ślizgania się. Dzięki temu bryłę gliny można łatwo urabiać i formować. Plastyczność glin wzrasta wskutek dołowania ich w stanie wilgotnym. W procesie tym cząstki wody zostają dokładniej rozmieszczone w całej masie gliny i dzięki temu elementy substancji ilastej zostają bardziej równomiernie otoczone błonkami wodnymi. Plastyczność gliny zależy od tych błonek, od grubości i ułożenia się cząsteczek wody.

Gips

Jest jednym z podstawowych materiałów stosowanych w pracowni ceramicznej. Jego zaletą jest porowatość i nasiąkliwość. Dzięki jego właściwości wchłaniania wody z gliny, gips jest wykorzystywany do robienia form roboczych i elementów pomocniczych jak płyty do odsączania gliny czy podstawki do formowania i suszenia ceramiki. Jest dobrym materiałem rzeźbiarskim, dlatego z gipsu wykonuje się prototypy i modele niezbędne do przygotowania produkcji, czy wdrożenia nowego wzoru na większą skalę. W ceramice stosowany był od bardzo dawna. Formy gipsowe służyły do odciskania ręcznego i formowania mechanicznego z glin plastycznych. Wynalazek rozcieńczenia masy ceramicznej plastycznej do postaci płynnej umożliwił zastosowanie form gipsowych, również do wykonywania ceramiki z gliny w postaci masy lejnej.

Gips w postaci naturalnej, występującej w przyrodzie, jest skałą powstałą z osadzających się od około 3 miliardów lat na dnie morza organizmów – alg, koralowców i muszli. Podstawowym minerałem skał gipsowych jest uwodniony siarczan wapniowy. Gips używany w ceramice jest sypki, biały i wrażliwy na działanie wody. Gips używany w ceramice jest sypki, biały i wrażliwy na działanie wody. W takiej postaci otrzymuje się go z kamienia gipsowego rozdrobnionego na mączkę, która następnie jest wyprażana, co powoduje utratę części wody chemicznie związanej. Dzięki temu zmieszanie mączki gipsowej z wodą wywołuje reakcję chemiczną, splatającą ze sobą czą-

steczki gipsu i tworzącą twardą masę. Proces ten – nazywamy wiązaniem gipsu – trwa tak długo, aż wszystkie cząsteczki gipsu przyłączą po 1½ cząsteczki wody.

Gips ceramiczny zmieszany z wodą, w odpowiednich proporcjach, daje gęstwę o rzadkiej konsystencji. Można z niej odlewać i formować dowolne kształty. Po pewnym czasie gęstwa twardnieje, dając sztywne wyroby.

Ekologia

Gips i glina należą do materiałów naturalnych, przyjaznych środowisku. Powstałe ze skał, przetworzone przez człowieka, ponownie stają się skałami, niejako zostaje przywrócone im pierwotne pochodzenie.

Poetycko uzasadnił to profesor Rudolf Krzywiec:

„Ogień jest tą siłą, która kruchą glinę zamienia w materiał twardy. Ogień jest tą siłą, która jakby przywracała glinom i masom tę moc, jaką posiadały skały i kamienie, z których gliny i masy powstały.”

Warsztaty w Rewalidacyjnej Pracowni Ceramicznej, których celem jest realizowanie projektów będących efektem pracy zespołowej, mają za zadanie eliminowanie nadmiernego wytwarzania przedmiotów zbędnych, rzeczy nieprzemysłowych, pochłaniających naturalne zasoby surowców i energii.

Doświadczanie gliny

Naszym celem jest poczuć glinę, czyli poznać jej właściwości, obserwując i samodzielnie wyciągając wnioski. Znajomość podstawowych cech gliny ułatwia wykonanie przedmiotu i rozwiązywanie pojawiających się problemów.

Dobrym przykładem jest lepienie z gliny. Kiedy robimy to zbyt długo, z powodu ciepła dłoni glina staje się sucha, rozsypuje się i kruszy, nie możemy już jej zlepić. Bogatsi o taką wiedzę unikniemy niepowodzeń, ponieważ źle połączone fragmenty naczynia odpadają w czasie suszenia i pękają podczas wypalania.

Ćwiczenia

Wykonanie misy podwójnej – pierwszego i podstawowego projektu z katalogu – poprzedzają ćwiczenia wprowadzające w świat ceramiki. Uczą one podstawowych technik pracy z gliną plastyczną. Zwracają uwagę na takie cechy jak uważność, cierpliwość, obserwacja.

Badanie materiału jest subiektywną oceną kilku gatunków glin, zalecanych do realizacji projektu misy podwójnej. Wybieramy glinę do dalszej indywidualnej pracy, zwracając szczególną uwagę na:

- lepkość,
- rozciągliwość,
- plastyczność (twardość, miękkość),
- uziarnienie,
- kolor.

Badanie należy przeprowadzić poprzez zastosowanie następujących czynności:

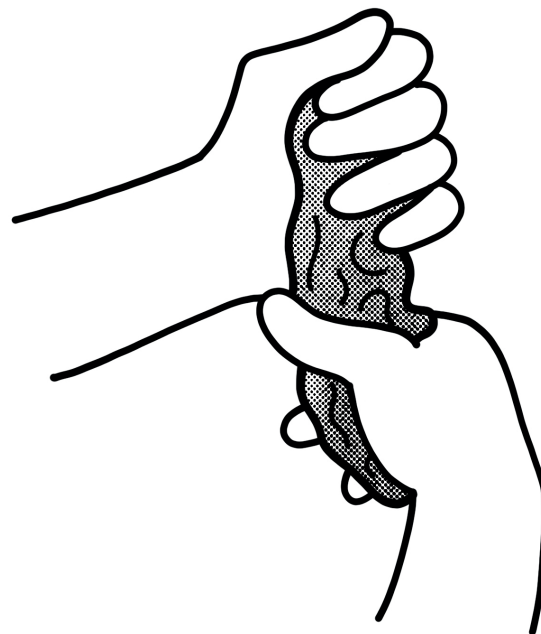
Uwaga

Podsumowaniem etapu badania gliny jest realizacja własnego, dowolnego pomysłu. To powinien być niewielki przedmiot, którego stworzenie daje satysfakcję, wprowadza element zabawy, eliminuje stres pierwszego spotkania z zespołem i pracy z nowym materiałem.

Zgniatanie

Badamy plastyczność i lepkość gliny.

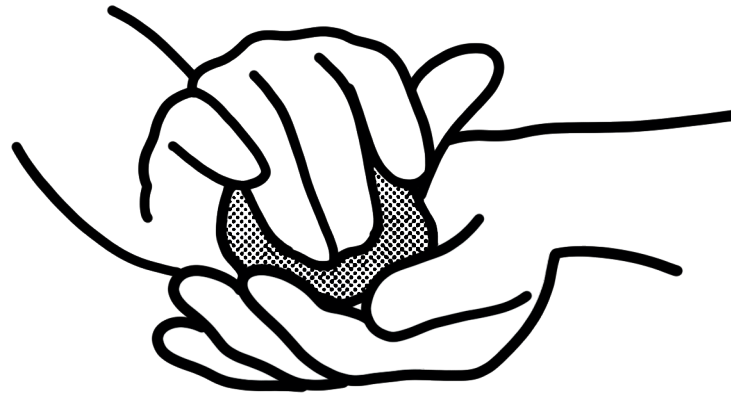
Urywek gliny wielkości pięści swobodnie zgniatamy w dłoniach, modelując dowolną formę. Obserwujemy jaką siłę musimy użyć oraz czy glina przykleja się do dłoni..

Walory terapeutyczne

- usprawnianie motoryki małej
- stymulowanie zmysłów
- niwelowanie napięć mięśniowych
- wzmacnianie czucia głębokiego
- pobudzanie receptorów dotykowych

Wygniatanie

Badamy plastyczność i lepkość gliny.

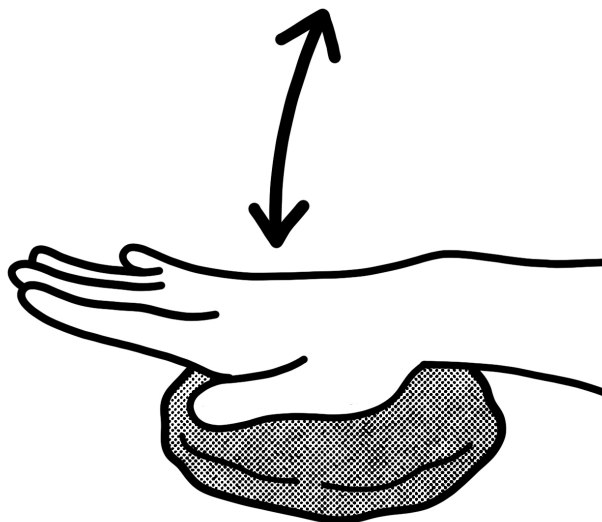
W niewielkiej kuli gliny wygniatamy palcami wgłębienie. Kontynuujemy tę czynność aż do momentu uzyskania cienkich ścian powstającego przedmiotu. Obserwujemy, jaką siłę musimy użyć, czy glina przykleja się do dłoni, jaka jest możliwa do uzyskania grubość ścianek oraz czy na obiekcie pojawiają się pęknięcia.

Walory terapeutyczne

- wyciszenie,
- usprawnianie motoryki małej,
- praca nad cierpliwością,
- niwelowanie napięć mięśniowych,
- pobudzanie receptorów dotykowych,
- nabywanie umiejętności wyrażania własnych uczuć w sposób niewerbalny.

Ubijanie

Badamy plastyczność i lepkość gliny.

Wykonujemy niewielką kulę z gliny, którą po ułożeniu na stole ubijamy, uderzając otwartą dłońią. Obserwujemy, jaką siłę musimy użyć oraz czy glina przykleja się do dłoni.

Walory terapeutyczne

- usprawnianie korelacji oko-ręka,
- usprawnianie ruchów celowych,
- rozładowywanie napięć emocjonalnych

Rozcieranie

Badamy uziarnienie, plastyczność i lepkość gliny.

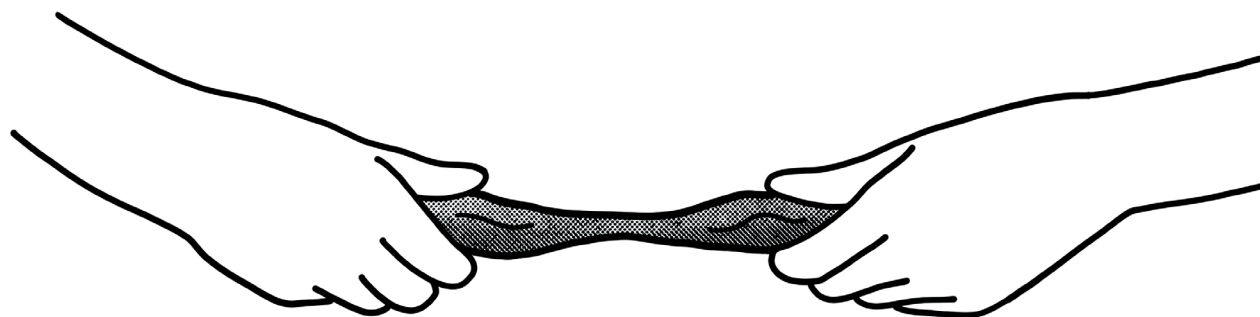
Palcami rozcieramy w dłoni lub na stole urywek gliny. Obserwujemy jak zachowuje się glina, czy jest kleista. Sprawdzamy wielkość i ilość twardych ziaren.

Walory terapeutyczne

- poprawa sprawności manualnej,
- skupienie,
- niezniechęcanie się,
- stymulowanie zmysłów,
- niwelowanie napięć mięśniowych,
- wzmacnianie propriocepcji,
- pobudzanie receptorów dotykowych,
- rozładowywanie napięć emocjonalnych.

Rozciąganie

Badamy rozciągliwość, plastyczność i lepkość gliny.

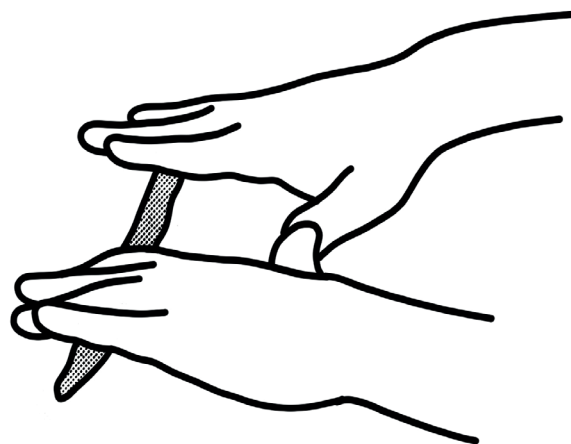
Gruby watek gliny chwytny za końce i ciągniemy w przeciwnych kierunkach aż do rozerwania. Poznajemy plastyczność gliny, sprawdzając długość i grubość wátka po przerwaniu, obserwujemy po jakim czasie watek zostaje rozerwany.

Walory terapeutyczne

- usprawnianie motoryki małej,
- niwelowanie napięć mięśniowych,
- rozładowywanie napięć emocjonalnych,
- niwelowanie problemów z koncentracją uwagi,
- poprawa spostrzegawczości.

Rolowanie poziome

Badamy plastyczność i lepkość gliny.

Wątek poziomy

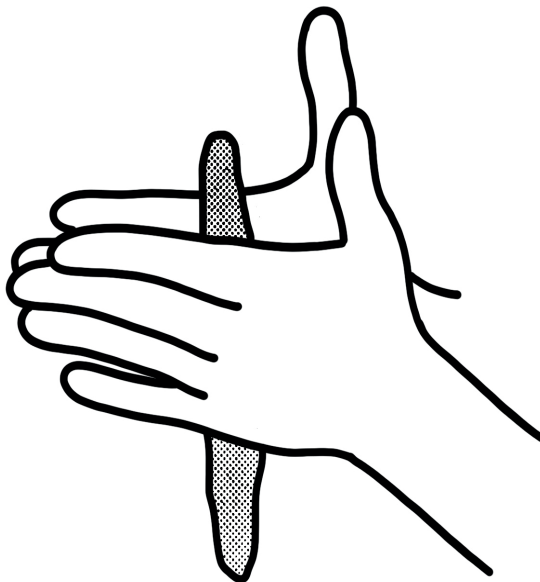
Niewielki urywek gliny rolujemy, umieszczając glinę pomiędzy dłońią a stołem. Obserwujemy jak zachowuje się glina, czy jest kleista, czy przykleja się do dłoni lub stołu. Sprawdzamy jak długi i jak cienki wąż możemy zrobić z małego urywka gliny.

Walory terapeutyczne

- niwelowanie problemów z koncentracją uwagi,
- pobudzenie receptorów dotykowych,
- wzmacnianie wiary we własne możliwości,
- wspieranie prawej półkuli mózgu.

Rolowanie pionowe

Badamy plastyczność i lepkość gliny.

Wątek pionowy

Niewielki urywek gliny rolujemy w obu dłoniach.

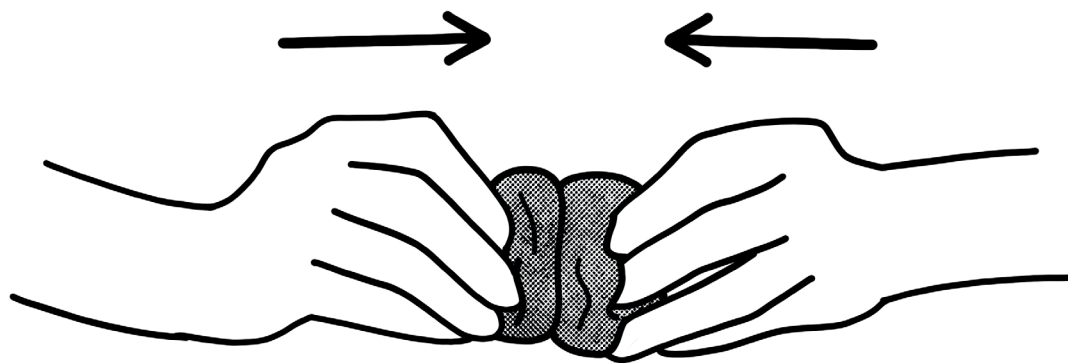
Obserwujemy jak zachowuje się glina, czy jest kleista – przykleja się do dłoni. Sprawdzamy jak długi i jak cienki wąż możemy zrobić z małego urywka gliny.

Walory terapeutyczne

- pobudzanie receptorów dotykowych,
- wzmacnianie wiary we własne możliwości,
- niwelowanie problemów z koncentracją uwagi,
- wspieranie prawej półkuli mózgu.

Zlepianie

Badamy plastyczność i kleistość gliny.

Z gliny wykonujemy dwie niewielkie kule, następnie trzymając je w dłoniach zderzamy lub mocno ze sobą ściskamy. Po sklejeniu próbujemy rozdzielić wcześniej złączone kule. Obserwujemy jak zachowuje się glina po połączeniu kul, czy powstała jedna kula trudna do rozdzielania. Sprawdzamy moc klejenia poprzez rozciąganie.

Walory terapeutyczne

- poprawa koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- usprawnianie ruchów celowych,
- usprawnianie motoryki małej,
- niwelowanie napięć mięśniowych,
- wzmacnianie czucia głębokiego,
- usprawnienie korelacji oko-ręka,
- poprawa spostrzegawczości,
- poprawa dokładności ruchów.

Próby konstrukcyjne

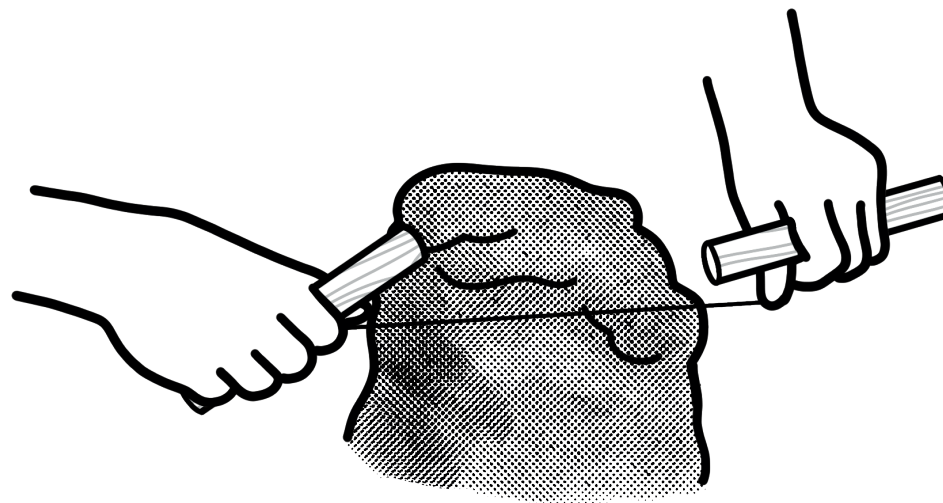
Rozdział jest kolejnym etapem przygotowującym do wykonania naczynia z wykorzystaniem formy gipsowej. Realizację wspólnego projektu poprzedzają ćwiczenia – próby konstrukcyjne. Umiejętność wykonania podstawowych elementów konstrukcyjnych dowolnego przedmiotu ceramicznego, nabywamy równolegle z próbami wykorzystania podstawowych narzędzi. Należy dużo czasu poświęcić nauce właściwego postępowania się narzędziami. Ćwiczyć odpowiednie trzymanie struny, drewnianej kostki, metalowej cykliny, obracanie toczkiem, używanie listewek a zwłaszcza właściwe postępowanie się nożem. Swobodne i prawidłowe używanie narzędzi ułatwi realizację projektu i pozwoli uniknąć nadmiernej eksploatacji form gipsowych.

Przedstawione wzory elementów konstrukcyjnych, z których komponowane jest naczynie, są jedynie przykładami pobudzającymi do własnych rozwiązań stylistycznych.

Wykonanie naczynia o kształcie jednej części dysku jest zadaniem możliwym do realizacji w ciągu jednego dnia pracy. Przy zastosowaniu formy o średnicy 31 cm, z uwzględnieniem półgodzinnej przerwy, czas realizacji wynosi od 4 do 5 godzin, dla formy o średnicy 24 cm – około 3 godzin. Pierwsze ćwiczenie z użycia form gipsowych wszyscy uczestnicy realizują z zastosowaniem wyłącznie mniejszych form o średnicy 24 cm. Pozwoli to na właściwe rozpoznanie własnych możliwości i ograniczy zużycie gliny przy wykonywaniu pierwszych prób.

Porcjowanie gliny

Ćwiczmy umiejętność postugiwania się narzędziem – struną.

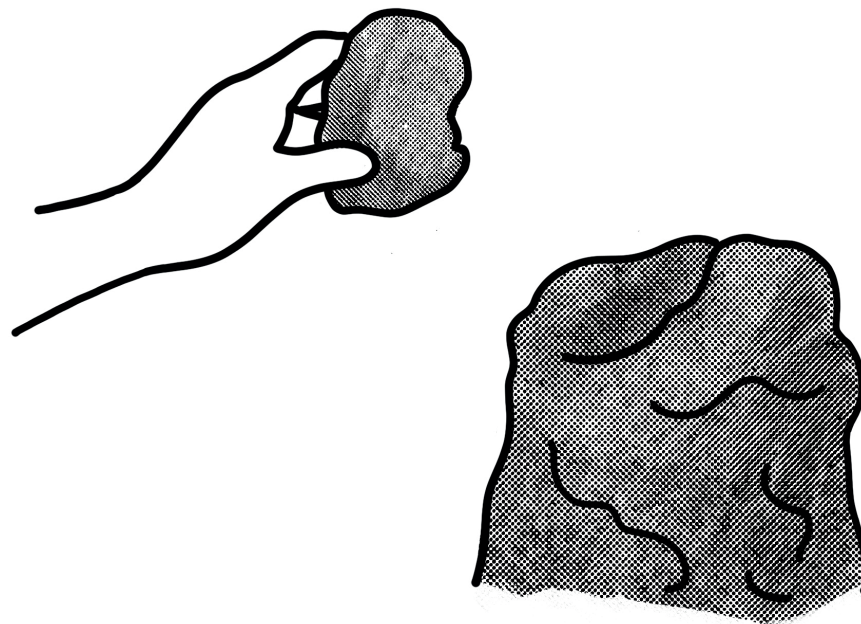
Trzymając w dłoniach drewniane uchwyty, naciągamy strunę i ustawiamy w miejscu cięcia gliny, po czym odcinamy wybrany fragment ciągnąc naprężoną linkę w swoim kierunku

Walory terapeutyczne

- poprawa koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- usprawnianie ruchów celowych,
- praca nad koncentracją.

Urywek

Ćwiczmy porcjowanie gliny.

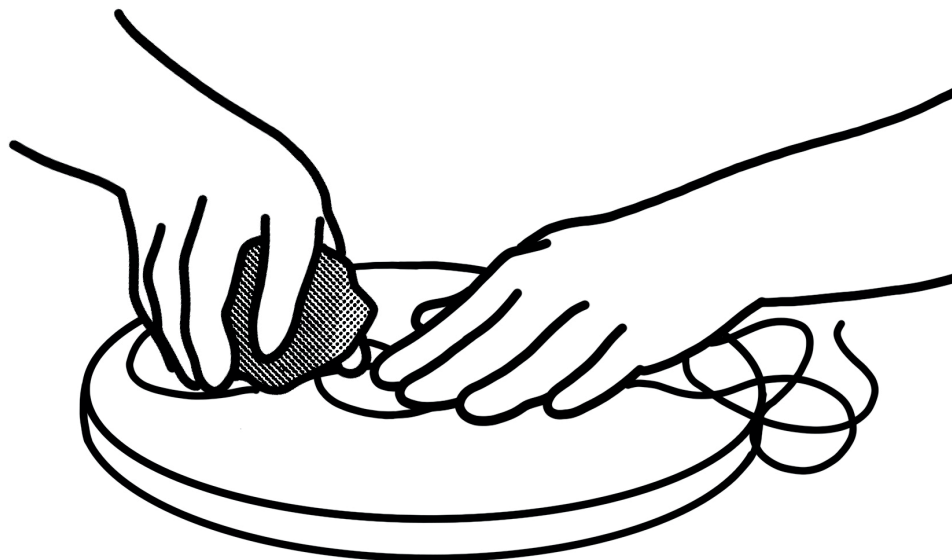
Urywamy palcami niewielkie kawałki o dowolnym kształcie, z większej porcji gliny.

Walory terapeutyczne

- usprawnianie motoryki małej, pobudzanie receptorów dotykowych,
- usprawnianie korelacji oko-ręka,
- poprawa chwytu.

Odciskanie

Ćwiczmy tworzenie kompozycji i wykonanie reliefu wgłębnego.

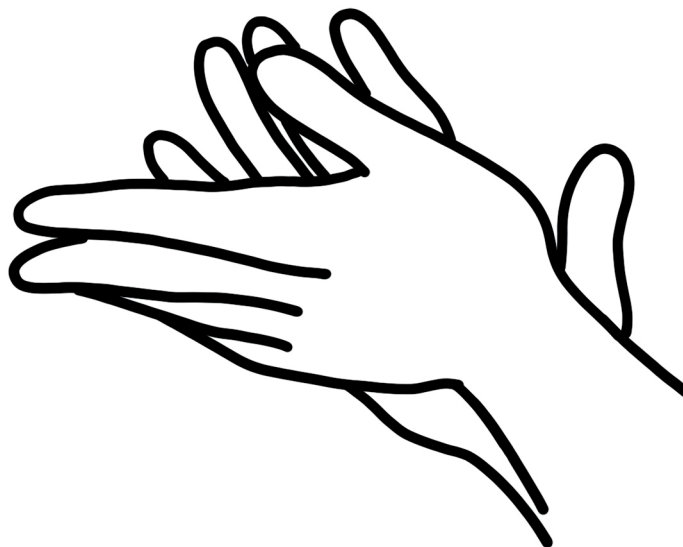
Na gipsowej płycie układamy sznurek, tworząc dowolne wzory. Na tak przygotowanej kompozycji kładziemy gruby urywek lub mały płat gliny i mocno przyciskamy dłoń. Po odwróceniu gliny, ostrożnie odciągając sznurek do góry, odstaniemy relief wklęsły.

Walory terapeutyczne

- usprawnianie ruchów celowych,
- usprawnianie motoryki małej,
- stymulowanie zmysłów,
- niwelowanie napięć mięśniowych,
- wzmacnianie czucia głębokiego,
- pobudzanie receptorów dotykowych,
- wyciszenie,
- praca nad cierpliwością,
- poprawa spostrzegawczości.

Kulka

Ćwiczmy wykonanie różnej wielkości kulek z gliny.

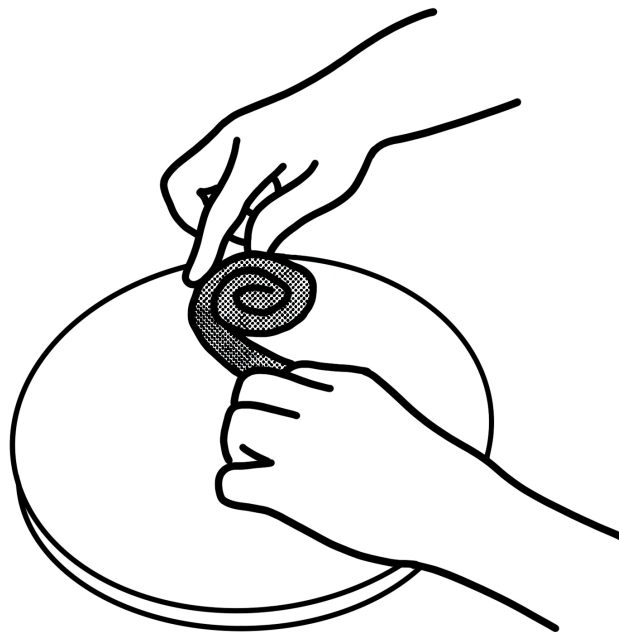
Dowolnej wielkości urywek gliny kładziemy na otwartej dłoni lub na stole, drugą otwartą dłoń przykrywamy urywek i okrężnymi ruchami toczymy kulkę.

Walory terapeutyczne

- wspieranie koncentracji,
- rozwijanie wyobraźni,
- pobudzanie receptorów dotykowych,
- rozwijanie myślenia abstrakcyjnego,
- wspieranie prawej półkuli mózgu.

Spirala

Ćwiczmy wykonanie spirali i używanie noża.

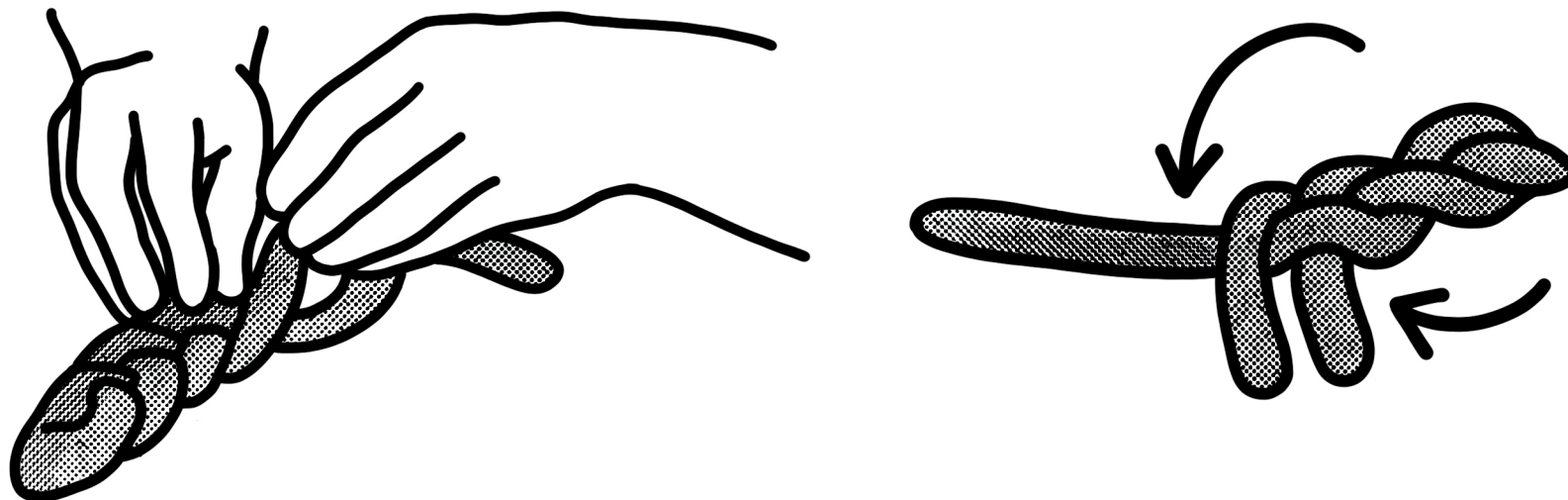
Dowolnej długości i grubości watek gliny układamy na płycie gipsowej, nożem odcinamy nierówne końce. Następnie jeden koniec przytrzymujemy palcem, a drugi zakręcamy wokół trzymanego końca. Głęboki ślad cięcia nożem na płycie gipsowej świadczy o zbyt dużej sile użytej do przecięcia gliny. Ćwiczenie jest ważne ze względu na naukę właściwego używania form gipsowych.

Walory terapeutyczne

- poprawa koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- praca nad koncentracją,
- usprawnianie motoryki małej,
- wyciszenie,
- poprawa sprawności manualnej,
- wspieranie prawej półkuli mózgu,
- rozwijanie wyobraźni,
- rozwijanie myślenia abstrakcyjnego.

Warkocz

Ćwiczymy splatanie warkocza z wałków.

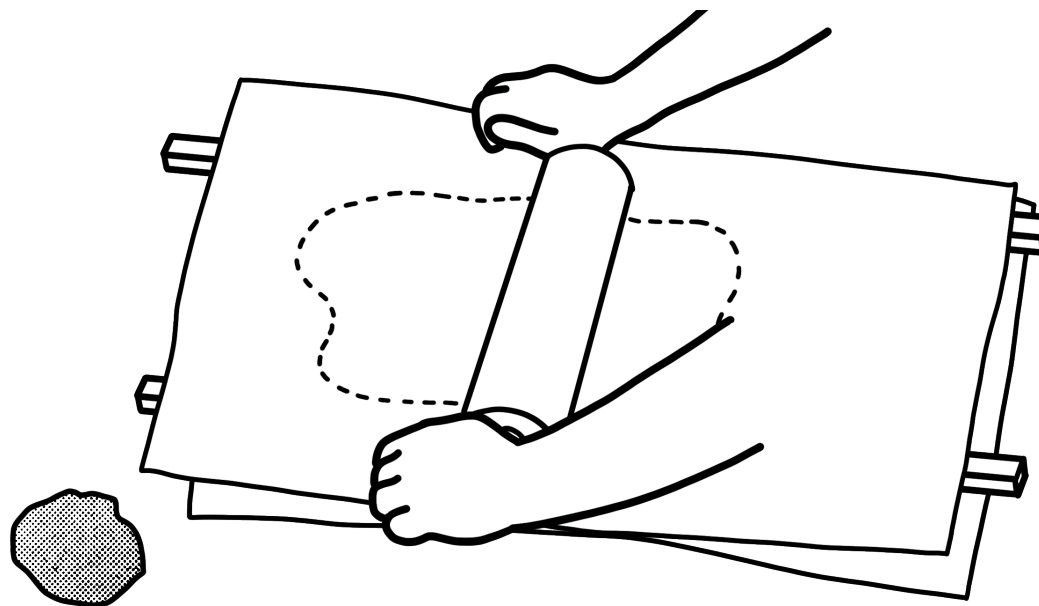
Trzy długie, równej grubości wałki z gliny kładziemy obok siebie w prostej linii. Wałki łączymy ze sobą układając na przemian jeden na drugim.

Walory terapeutyczne

- poprawa koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- praca nad koncentracją,
- wyciszenie,
- praca nad cierpliwością,
- usprawnianie korelacji oko-ręka,
- poprawa sprawności manualnej,
- skupienie,
- wzmacnianie wiary we własne możliwości,
- wspieranie prawej półkuli mózgu,
- rozwijanie wyobraźni,
- rozwijanie myślenia abstrakcyjnego,
- nauka czynności samoobsługowych w codziennym życiu,
- poprawa dokładności ruchów.

Płat

Wałkowanie płatów gliny. Ćwiczymy użycie wałka, listewek i płótna.

Na stole rozkładamy płótno, na nim centralnie umieszczamy urywek gliny. Na brzegach płótna, na szerokość drewnianego wałka, układamy dwie listewki i przykrywamy płótnem. Glinę rozwałkujemy do momentu zetknięcia wałka z listewkami i swobodnego wałkowania. Listewki pozwolą uzyskać równomierną grubość na całej powierzchni płata gliny. Płótno zapobiega przyklejaniu się gliny do wałka i stołu. Poprawić rysunek: listewki pod płótnem zaznaczone jak glina. Wałek większy, opera się na listewkach.

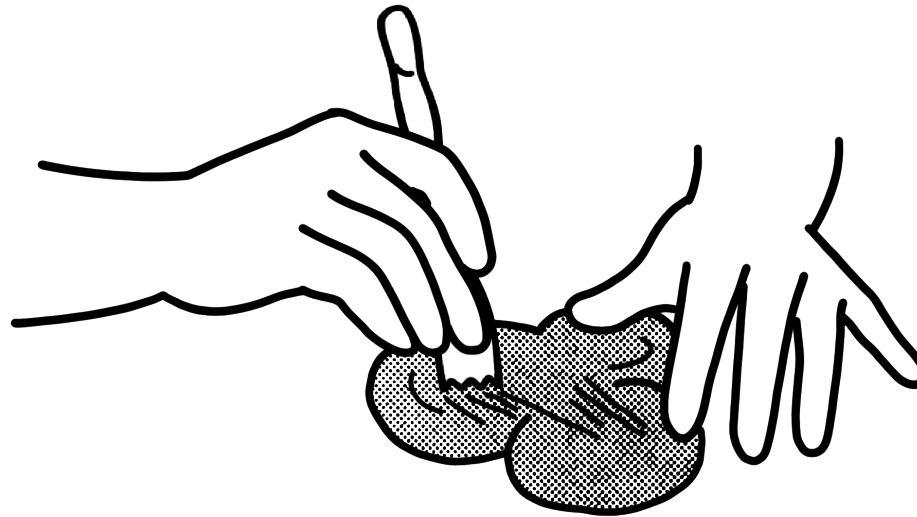
Walory terapeutyczne

- poprawa koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- niwelowanie napięć mięśniowych,
- wzmacnianie propriocepcji,
- praca nad cierpliwością,
- nabywanie umiejętności panowania nad emocjami,
- poprawa sprawności manualnej,
- niezniechęcanie się,
- nauka czynności samoobstugowych w codziennym życiu.

Łączenie elementów kompozycji

Ćwiczmy trwałe łączenie elementów i zastosowanie cykliny metalowej gładkiej i ząbkowanej, cykliny drewnianej i kostki drewnianej ząbkowanej.

Wykonujemy kilka dowolnych elementów (kulki, spirale, wałki) o podobnej grubości, używając drewnianej listewki jako miary grubości. Układamy obok siebie kilka elementów, tak by ściśle przylegały do siebie. Następnie drewnianą kostką ząbkowaną, robimy zarysowania na głębokość do 5 mm, przemieszczając glinę z elementu na element. W kolejnym etapie wygładzamy powierzchnię złączonych fragmentów cyklinami w kolejności: metalową ząbkowaną, drewnianą gładką i metalową gładką.

Tak wykonany obiekt poddajemy próbom wytrzymałościowym, usiłując rozerwać w miejscach łączenia. W przypadku łatwego rozdzielania elementów, ćwiczenie powtórzyc.

Walory terapeutyczne

- poprawa sprawności manualnej,
- usprawnianie korelacji oko-ręka,
- poprawa dokładności ruchów,
- nauka cierpliwości.

Wykorzystanie form gipsowych

Ze względu na odmienne możliwości i potrzeby uczestników, formy gipsowe powinny zostać dobrane indywidualnie. Na etapie nauki i zdobywania umiejętności wykonawczych indywidualnych i zespołowych, testowaniu podlegają dwie wielkości form o dwojakim opracowaniu zewnętrznym:

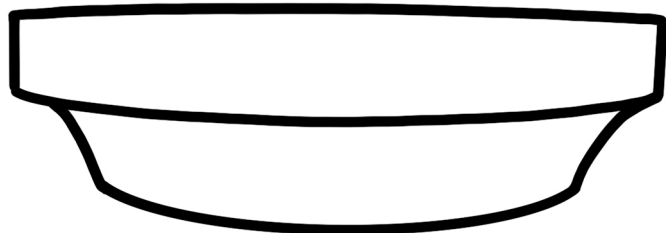
Forma A, Forma B

Dla osób niedowidzących i niewidomych preferowana jest **Forma A** o wyraźnych ostrych krawędziach, pozwalająca na łatwiejsze odczytywanie jej kształtu i dająca poczucie bezpieczeństwa przy przenoszeniu i obracaniu.

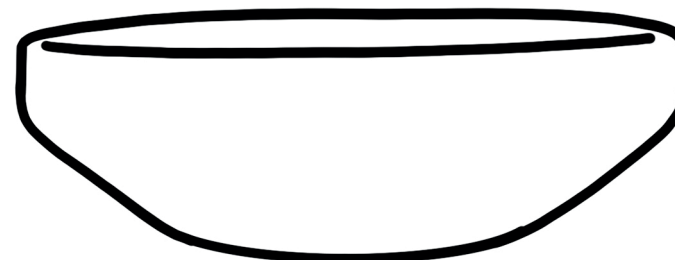
Dla osób z niepełnosprawnością ruchową zalecana jest forma mniejsza, o średnicy 24 cm i wadze do 2 kg, pozwalająca na wykonanie naczynia w wyznaczonym czasie. Opracowanie zewnątrz formy pozostawiamy do wyboru przez uczestnika.

Proponowane formy gipsowe, o średnicy 31 cm i wadze do 4 kg, dają uczestnikom możliwość samodzielnej pracy na każdym etapie realizowanego projektu.

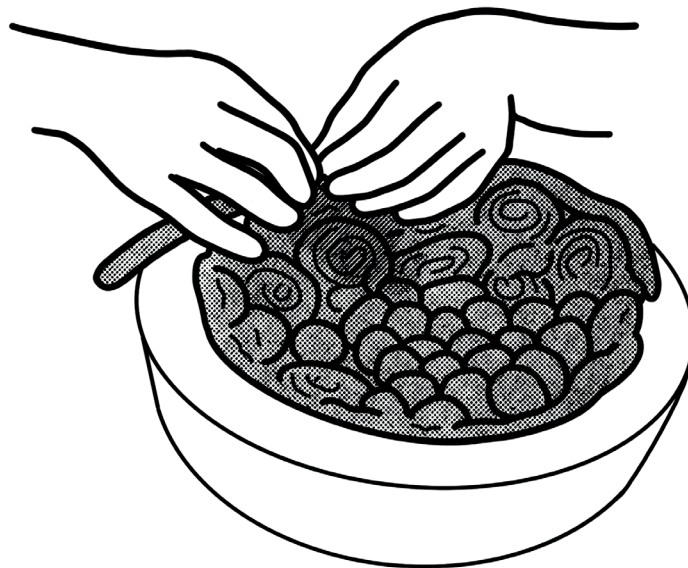
Forma A

Forma B

Kompozycja

Wykonujemy potrzebną, zaplanowaną ilość elementów o podobnej grubości, używając drewnianej listewki jako miary. Następnie układamy elementy w formie, rozpoczynając od jej środka. Każdy kolejny dokładany element kompozycji dociskamy do poprzedniego, nawet kosztem jego deformacji.

W trakcie wykonywania kolejnych elementów kompozycji, na bieżąco umieszczamy je pod wilgotnym płótnem. Zabezpieczymy w ten sposób gotowe fragmenty kompozycji przed utratą wilgotności i plastyczności gliny. Zabieg taki ułatwi łączenie elementów w formie, bez narażenia konstrukcji

przedmiotu na pęknięcia i rozwarstwienia elementów w czasie suszenia i wypalania.

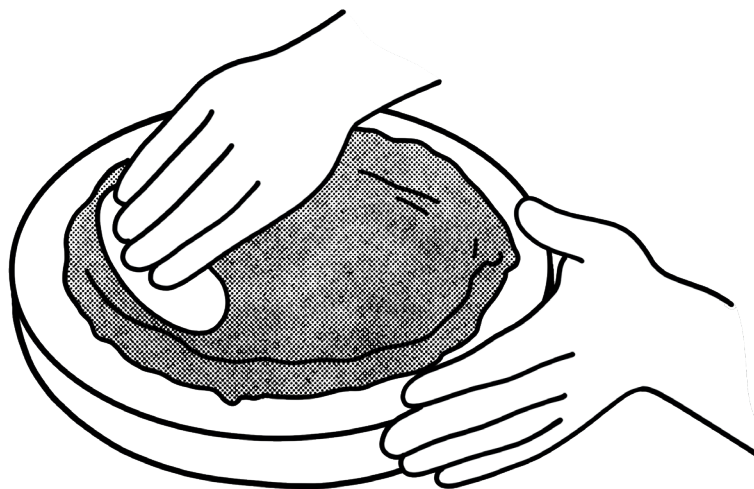
Na czas przerwy w ciągu dnia pracy ułożone w formie gipsowej fragmenty kompozycji należy przykryć cienką folią.

Walory terapeutyczne

- rozwój wyobraźni
- praca nad koncentracją uwagi
- wzmacnianie czucia głębokiego
- nauka planowania przestrzennego
- nauka decyzyjności
- pozbywanie się napięć mięśniowych i emocjonalnych
- stymulacja zmysłu dotyku przez docisk
- wzmocnienie siły mięśni ręki

Łączenie Wyrównywanie

Wykorzystujemy doświadczenia z prób konstrukcyjnych.

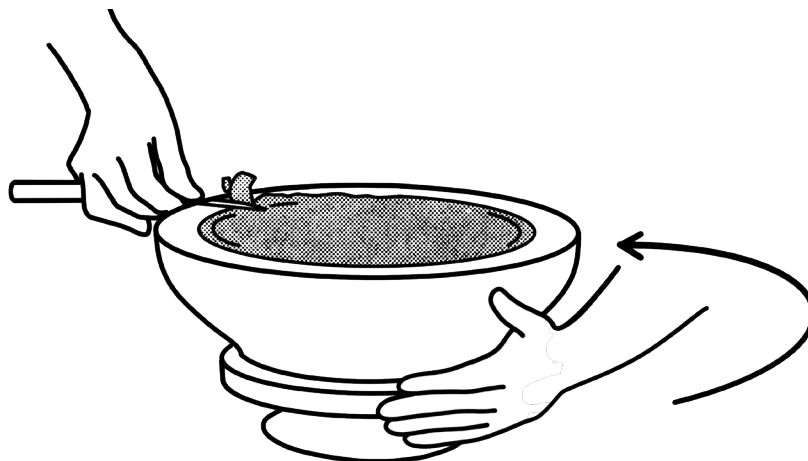
Drewnianą kostką ząbkowaną robimy zarysowania na głębokość do 5 mm, przemieszczając glinę z elementu na element. Po złączeniu wszystkich elementów kompozycji, wewnątrz należy wyrównać i wygładzić cyklinami w kolejności: metalową ząbkowaną, drewnianą gładką i metalową gładką, możemy również wprowadzić dodatkowe elementy fakturowe np. w postaci odcisków i reliefów.

Walory terapeutyczne

- rozwijanie sprawności manualnych
- doskonalenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i płynności ruchów
- satysfakcja i radość z efektu wykonanej pracy wzmacniają poczucie własnej wartości
- praca nad cierpliwością
- samodoskonalenie -(przy ewentualnym

- błędzie np. zbyt głębokim zarysowaniu) uczymy się radzić sobie z problemami, naprawiać błędy i nabierać dystansu do siebie - nikt z nas nie jest perfekcyjny
- poprawa motoryki małej
  - niwelowanie stresu
  - doskonalenie precyzji ruchów

Odcinanie nadmiaru gliny.

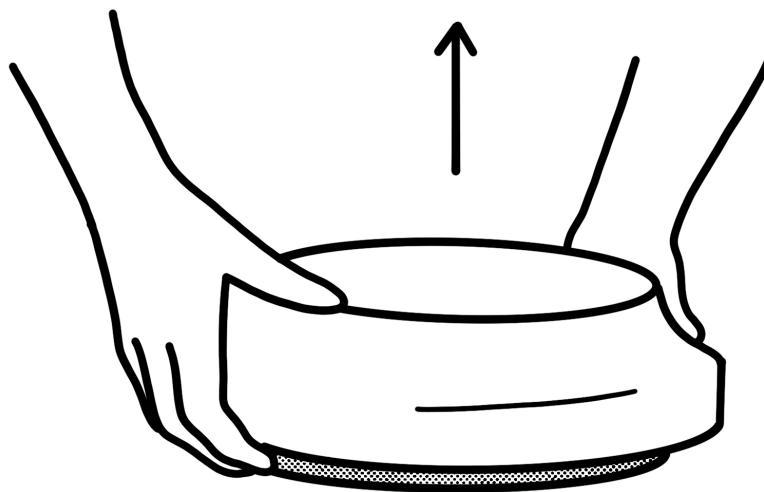
Czynności tej należy poświęcić odpowiednią ilość czasu, ze względu na naukę prawidłowego postępowania się nożem, w szczególności ułożenia ostrza na krawędzi formy gipsowej, co w efekcie zmniejszy zużycie form. Ważne jest również ćwiczenie koordynacji pracy obu rąk, obracania formy na toczku i równoczesnego odcinania nadmiaru gliny dla uzyskania równej krawędzi na całym obwodzie naczynia.

Po odcięciu nadmiaru gliny, formę z naczyniem przykrywamy płytą gipsową i pozostawiamy do następnego dnia. Dzięki takiemu zabiegowi mamy możliwość wykonania dodatkowych retuszy wnętrza naczynia na lekko podsuszanej glinie. Retusze strony zewnętrznej wykonujemy bezpośrednio po wyjęciu z formy.

Walory terapeutyczne

- poprawa koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- poprawa spostrzegawczości,
- nauka czynności samoobługowych w codziennym życiu,
- nauka cierpliwości

Wyjęcie z formy

Wyjęcie z formy oraz kolejne czynności związane z wypalaniem i szkliwieniem mogą wykonywać inne osoby z zespołu, posiadające odpowiednie predyspozycje.

Formę, z przykrytym płytą gipsową naczyniem wykonanym poprzedniego dnia, podnosimy nad stołem i obracamy do góry dnem. Po obrocie odstawiamy na stół i podnosimy równomiernie do góry samą formę. Naczynie powinno pozostać na płycie gipsowej. Jeżeli tak się nie stało, obracamy formę i pozostawiamy otwartą na kilka godzin. Czynność powtarzamy.

W przypadku zastosowania gliny o dużej kleistości, wewnątrz formy gipsowej możemy pokryć talkiem kosmetycznym, nakładając i wcierając talk miękkim pędzlem.

Naczynie wyjęte z formy, leżące na górnej krawędzi, pozostaje na płycie do całkowitego wysuszenia od kilku do kilkunastu dni, w zależności od temperatury w pomieszczeniu.

Wyroby o grubych ścianach od 10 do 15 mm w pierwszych godzinach suszenia zabezpieczamy przed gwałtowną utratą wilgotności, przykrywając kilkoma warstwami płótna lub papieru gazetowego.

Walory terapeutyczne

- niwelowanie problemów z koncentracją uwagi,
- usprawnianie korelacji oko-ręka,
- poprawa sprawności manualnej,
- skupienie,
- wzmacnianie wiary we własne możliwości,
- nauka czynności samoobsługowych w codziennym życiu,
- poprawa dokładności ruchów.

Bez zaangażowania osób oraz instytucji i organizacji nie udało się nam przeprowadzić naszego cyklu warsztatów. Dziękujemy za wsparcie:

**Agnieszce Bronowskiej i Gminnemu Ośrodkowi Kultury w Jasienicy,
Mateuszowi Peringerowi i Spółdzielni Socjalnej Zakwas,
Fundacji Ładne Historie we Wrocławiu,
Mateuszowi Smołucha
i Zakładowi Aktywności Zawodowej w Kędzierzynie-Koźlu.**

Szczególne podziękowanie składamy uczestniczkom i uczestnikom warsztatów, którymi byli:

**Maciej Bieliński, Tomasz Cyran, Roman Dąbrowski, Hanna Donilczuk,
Anna Duszyńska, Michaela Gorzala, Zdzisław Gulewicz, Mohamed Elsayed
Hurghada, Gizela Kotodziej, Dawid Kusiński, Waldemar Oppelt, Marta
Reszkiewicz, Marek Wilczyński.**

Państwa udział i zaangażowanie były dla nas wsparciem i motywacją niezbędną w realizacji Przewodnika. Dzięki Waszej pracy mogliśmy zebrać odpowiedni materiał, który pomoże innym w organizowaniu podobnych przedsięwzięć.

Literatura

Historia ceramiki

J. Powidzki, *Ceramika*, Wydawnictwa Szkole i Pedagogiczne, Warszawa 1977.

J. Gąssowski, *Kultura pradziejowa na ziemiach Polski*, PWN, Warszawa 1985.

B. Szelegejd, *Ceramika europejska*, Warszawa 2007.

I. Menzhausen, *Stara porcelana miśnieńska w Dreźnie*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1990.

E. de Waal, *Biały szlak. Podróż przez świat porcelany*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2017.

Technologia ceramiki

R. Krzywiec, *Podstawy technologii ceramiki*, PWN, Warszawa 1952.

B. Szatwiński, *Technologia Ceramiki szlachetnej i półszlachetnej*, Budownictwo i Architektura, Warszawa 1955.

B. Flis, A. Wyszyńska, *Zarys technologii ceramiki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984.

P. Rada, *Techniki ceramiki artystycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1993.

J. Warshaw, *Praktyczny poradnik ceramika. Projekty i techniki*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2004.

S. Mattison, *Podręcznik ceramika*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2006

Przewodnik organizacji Rewalidacyjnej Pracowni Ceramicznej

Opracowanie merytoryczne: **Beata Kosak, Bogdan Kosak**
Opracowanie wskazań: **Bogna Bartosz, Dorota Karpeta**
Opracowanie walorów terapeutycznych: **Marta Reszkiewicz**
Projekt graficzny: **Alicja Woźnikowska**
Ilustracje: **Alicja Woźnikowska**
Zdjęcia jako baza ilustracji: **Rafał Soliński**
Redakcja i korekta: **Marcin Mońka**

Cieszyn, 2022

Podręcznik powstał dzięki projektowi „Polska dostępna - dostępność do zaprojektowania” finansowanemu ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Działanie 4.1 Innowacje społeczne.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

KOSAK
modelarnia
ceramiczna

Cieszyn 2022